

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleenjaosta ja unionin virastojen välisen yhteistyön parantamisesta kemikaalien alalla, asetukseksi kemikaaleja koskevan yhteisen tietöalustan perustamisesta ja direktiiviksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleen osoittamisesta Euroopan kemikaalivirastolle (Yksi aine, yksi arviointi –säädöspaketti)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleenjaosta ja unionin virastojen välisen yhteistyön parantamisesta kemikaalien alalla, asetukseksi kemikaaleja koskevan yhteisen tietöalustan perustamisesta ja direktiiviksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleen osoittamisesta Euroopan kemikaalivirastolle (Yksi aine, yksi arviointi –säädöspaketti) (U 21/2024 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Hinni Papponen, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Hanna Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Eeva Saarisalo, maa- ja metsätalousministeriö
- johtava asiantuntija Eliisa Irpola, Kemianteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Suomen ympäristökeskus
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunnan lausunto YmVL 9/2024 vp

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 7.12.2023 kolme säädösehdotusta: ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kemikaaleja koskevan yhteisen tietotalustan perustamisesta, sääntöjen vahvistamisesta sen varmistamiseksi, että alustalla olevat tiedot ovat löydettävissä, saatavilla, yhteentoimivia ja uudelleenkäytettäviä, sekä kemikaaleja koskevan seuranta- ja ennustekehyyksen perustamisesta (COM(2023) 779 final) (jäljempänä ”asetusehdotus kemikaaleja koskevan tietotalustan perustamiseksi”); ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetusten (EY) No 178/2002, (EY) No 401/2009, (EU) 2017/745 ja (EU) 2019/1021 muuttamisesta tieteellisten ja teknisten tehtävien siirtämiseksi ja yhteistyön parantamiseksi unionin virastojen välillä kemikaalialalla (COM(2023) 783 final) (jäljempänä ”asetusehdotus tieteellisten ja teknisten tehtävien siirtämiseksi”); sekä ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivin 2011/65/EU muuttamisesta tieteellisten ja teknisten tehtävien siirtämiseksi Euroopan kemikaalivirastolle (COM(2023) 781 final) (jäljempänä ”vaarallisia aineita sähkö- ja elektroniikkalaitteissa koskevan direktiivin muutosehdotus”)(ehdotusten kokonaisuus jäljempänä ns. Yksi aine, yksi arviointi –säädöspaketti).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää yksi aine, yksi arvio -säädöspaketin ehdotuksia kannatettavana.

Valtioneuvosto tukee ehdotuksen tavoitetta parantaa kemikaaliturvallisuusarviointien laatimisen tehokkuutta, vaikuttavuutta, johdonmukaisuutta ja avoimuutta EU:n eri säädöksissä. Valtioneuvosto katsoo tavoitteen saavuttamisen edellyttävän EU-tasoista sääntelyä sekä virastojen välistä yhteistyötä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että uudistukset viranomaisten yhteistyön helpottamiseksi ja sat-saukset kemikaalien keskitetyn tietotalustan rakentamiseen hyödyttävät paitsi kokonaisvaltaista kemikaalihallintaa myös mahdollistavat tarvittavia johdonmukaisia toimia ja kehitystä kohti EU:n vihreää siirtymää ja ilmastonmuutoksen torjumista.

Valtioneuvosto kannattaa säädösvallan delegoimista komissiolle kemikaaleja koskevan tietotalustan perustamiseksi ehdotuksen liitteiden I-III ja POP-asetuksen liitteiden IV ja V mukauttamiseksi tekniikan ja tieteen kehitykseen.

Valtioneuvoston mukaan neuvotteluissa toimivallan siirtämisestä komissiolle POP-asetuksen jät-teiden pitoisuusarvoja koskevien liitteiden IV ja V muuttamiseksi delegoiduilla säädöksillä tulisi huolehtia, että komissiolle siirrettävät toimivaltuudet ovat luonteeltaan teknisiä ja säädösvallan siirtoa koskevat asetuskohdat ovat riittävän selkeitä ja täsmällisiä. Lisäksi jatkokäsittelyssä olisi varmistettava, että kemikaaliviraston arviointikomitealla on riittävä asiantuntijuus kaikkiin siirrettäviin tehtäviin, etenkin jätteisiin, liittyen ja että komissio konsultoi jäsenvaltioita POP-asetuksen ja EU:n jätepuitedirektiivin (2008/98/EY) sekä muiden käsiteltävän asiayhteyden kannalta relevanttien asiantuntijaryhmien kautta delegoitujen säädösten valmisteluvaiheessa.

Valiokunnan lausunto YmVL 9/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kemikaaleja koskevaa tieteellistä tietoa on tällä hetkellä tallennettuna useisiin sekä EU- tasoisiin että kansallisiin virastoihin ja tietokantoihin. Keskeisen kemikaalilainsäädännön toimivuustarkastus toi esiin, että tietoja ei pystytä hyödyntämään optimaalisesti, ja kemikaaliarvioiteja tekevien EU- virastojen välisessä yhteistyössä ja työnjaossa on kehitettävää. Komission yksi aine, yksi arviointi -sääöspaketti pyrkii vastaamaan näihin kehittämistarpeisiin. Sääöspaketti muodostuu kolmesta toisiinsa linkittyvästä ehdotuksesta, jotka ovat asetusehdotus tieteellisten ja teknisten tehtävien siirtämiseksi, ehdotus vaarallisia aineita sähkö- ja elektroniikkalaitteissa koskevan direktiivin muuttamisesta ja asetusehdotus kemikaaleja koskevan tietöalustan perustamiseksi. Kemikaaleja koskevan tietöalustan on tarkoitus kerätä kattavasti kemikaaleja koskevaa tietöä Euroopan kemikaaliviraston hallinnoimaan verkkopalveluun.

Kemikaalien turvallisesta valmistamisesta, käytöstä ja markkinoille saattamisesta sekä valvonnasta säädetään EU:ssa useissa kymmenissä säädöksissä, mikä ilmentää kemikaalien suurta merkitystä modernin yhteiskunnan toiminnalle ja hyvinvoinnille. Kemikaalisääntely yleisesti ja myös yksi aine, yksi arviointi -sääöspaketti koskee koko kemikaalien arvoketjua raaka-aineiden toimituksesta kauppaan ja jatkokäyttäjäsektoreihin. Ensisijaisena tavoitteena on ihmisten terveyden ja ympäristön korkeatasoinen suojele haitallisille kemikaaleille altistumiselta, mutta samalla pyritään myös tukemaan sisämarkkinoiden tehokasta toimintaa ja edistämään EU:n teollisuuden kilpailukykyä ja innovointia. Valiokunta, yhtyen valtioneuvoston kantaan, korostaa, että kokonaisvaltainen kemikaalihallinta mahdollistaa johdonmukaisten toimien suunnittelun ja kehityksen kohti EU:n vihreää siirtymää ja ilmastomuutoksen torjumista. Velvoitteiden selkeys, ennakoitavuus sekä hyötyjen ja kustannusten oikeasuhteisuus ovat tärkeitä myös yritysten toimintaympäristön kannalta.

Valiokunta tukee tavoitetta parantaa kemikaaliturvallisuusarviointien laatimisen tehokkuutta, vaikuttavuutta, johdonmukaisuutta ja avoimuutta. Yhteisen kemikaaleja koskevan tietöalustan perustaminen on erittäin kannatettavaa ja tärkeää, koska tällä hetkellä kemikaalitiedot ovat hajallaan EU:n eri virastoissa, komission yksiköissä ja jäsenvaltioissa. Tietöalustan perustamisella voidaan myös edistää merkittävästi kemikaalien riskinarvioinnin laatua ja kustannustehokkuutta. Ehdotus keskittää valtavan määrän kemikaaleja koskevaa tietöä yhteen, helposti saavutettavaan palveluun, mikä helpottaa niiden käyttöä myös politiikka- ja riskinhallintatoimien suunnittelussa. Alustaan tulee sisältymään viisi erillistä tietökantaa: viitearvotietokanta, tutkimusilmoitustietokanta, sääntelyprosessitietokanta, vakiomuotoja ja kontrolloituja sanastoja koskeva tietokanta ja ympäristökestävyydestietöjen tietokanta. Lisäksi alustaan integroidaan Euroopan ympäristöviraston ylläpitämä kemikaali-indikaattorien seurantasivusto.

Ehdotus sisältää veloitteen ilmoittaa tutkimusilmoitustietökantaan kaikki teollisuuden tekemät tai teettämät kemikaalitutkimukset sekä liitteessä I mainittujen säädösten noudattamiseksi tehtävät, että myös minkä tahansa kemikaalien ja tuotteiden sisältämien kemikaalien tutkimukset, jotka tehdään riskin tai turvallisuuden arviointia varten. Laboratorioilla ja testauslaitoksilla on myös velvollisuus ilmoittaa niiltä tilatut testit, josta seuraa saman tutkimuksen ilmoittaminen kahteen kertaan. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tutkimusten ilmoittamisvelvollisuus saattaa johtaa suureen työmäärään, mikäli valtaosa testauksista tulisi ilmoittaa järjestelmään. Testausvelvoitteita on monenlaisia, ja niiden lisäksi teollisuudessa tehdään suuri määrä alan päivittäisiä tut-

Valiokunnan lausunto YmVL 9/2024 vp

kimuksia, mittauksia ja analyyskejä. Sääntelyssä on tarpeen varmistua resurssien järkevän käytön turvaamiseksi, että ilmoitusvelvollisuus on tarkoituksenmukaisesti rajattu.

Valiokunta korostaa, että kemikaaleja koskevan tiedon avoimuus ja laajempi hyödynnettävyys edellyttää luottamusta viranomaisten ja elinkeinoelämän välillä ja sääntelyn tulisi olla mahdollisimman selkeää. Kysymyksessä on uusi menettely kemikaalitiedon laajemmaksi jakamiseksi ja hyödyntämiseksi yli säädösrajojen ja viranomaisorganisaatioiden, joten huomiota tulisi kiinnittää erityisesti kansallisen viranomaisen ja tietoa tuottavien yritysten oikeuksiin ja velvollisuuksiin yksittäisen tiedon käytössä ja salassa pitämisessä. Yritysten lailliset oikeudet kaupallisesti arvokkaiden tietojen ja immateriaalioikeuksien suojaamiseen ovat niiden kilpailukyvyn kannalta olennaisia. On tärkeää varmistaa, ettei yritysten salassapidettäviä tietoja julkaista tahattomasti, ja että tietoja suojataan tehokkaasti myös tietoturvaehkiltä.

Säädöspaketin toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja toimeenpanosta vastaavalle neljälle EU:n virastolle ja huolellista suunnittelua yksityiskohtien tasolla. Erityisesti Euroopan kemikaalivirastolle on tulossa paljon uusia tehtäviä.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevaa ns. POP-asetusta ehdotetaan muutettavaksi niin, että komissio voisi pyytää Euroopan kemikaalivirastoa arvioimaan POP-asetuksen liitteissä IV ja V määriteltyjen jätteitä koskevien pitoisuusraja-arvojen käyttöönotosta tai muuttamisesta aiheutuvia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja ympäristöön sekä sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Aiemmin komissio on käyttänyt jäteraja-arvojen asettamisen taustaselvityksiin konsultteja. Lisäksi ehdotuksen mukaan kemikaaliviraston sosioekonomisesta analyysistä vastaavalle komitealle asetettaisiin uusi vaatimus laatia lausunto arviointiraportista ja siinä ehdotetuista jätteistä koskevista pitoisuusraja-arvoista. Valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin, että toimivallan siirtämisestä komissiolle POP-asetuksen jätteiden pitoisuusarvoja koskevien liitteiden IV ja V muuttamiseksi delegoiduilla säädöksillä on tärkeää varmistaa, että komissiolle siirrettävät toimivaltuudet ovat luonteeltaan teknisiä ja säädösvallan siirtoa koskevat asetuskohdat ovat riittävän selkeitä ja täsmällisiä. Jatkokäsittelyssä tulee myös varmistaa, että kemikaaliviraston arviointikomitealla on riittävä asiantuntijuus kaikkiin siirrettäviin tehtäviin, etenkin jätteisiin, liittyen, ja että komissio konsultoi jäsenvaltioita POP-asetuksen ja EU:n jätepuitedirektiivin sekä muiden relevanttien asiantuntijaryhmien kautta delegoitujen säädösten valmisteluvaiheessa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 9/2024 vp

Helsingissä 29.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
varapuheenjohtaja Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Marko Asell sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos